

Tiltakozások a Magyarországtól való elcsatolás ellen

1918. október 28-án kikiáltották a Csehszlovák Köztársaságot. Rimaszombat ekkor még nem érezte ennek a gyakorlati következményeit. Miután három nappal később Budapesten kikiáltották a népköztársaságot, **Törköly József** vezetése alatt megalakult Rimaszombatban a nemzeti tanács, amely 70 tagú nemzetőrséget is létesített. December 6-án a magyar és csehszlovák tárgyaló felek a Nyústyá-Nagyőrce-Betlér vonalat jelölték meg ideiglenes határként. A rimaszombatiak akkor kezdtek nyugtalankodni, amikor december 23-án, afféle „karácsonyi ajándékként” átadták a magyar kormánynak a Vyx-jegyzéket. Ennek értelmében ugyanis Rimaszombat már csehszlovák fennhatóság alá került volna. A tiltakozási hullámot a képviselőtestület indította el, amely december 28-án határozatban tiltakozott a város tervezett megszállása, illetve a Magyarországtól való elcsatolása ellen.

Forrás: 9881. Kgy. sz.

Tiltakozás a cseh-szlovák megszállás ellen

Rimaszombat város közönsége ilyen körülmények között a városunk esetleges megszállását egymaga nem képes féjyveresen megakadályozni, mert addig, amíg a tetteges ellenállás egységesen, az egész országra kiterjedően szervezve nincs, az ilyen elszigetelt és sehonnan sem támogatott ellenállás egyrészt tartós sikerre aligha vezetne, másrészt egy sikertelen ellenállás csak a megszálló csapatok bosszúállásának kihívására vezethetne.

A midőn tehát a városunk lakosságának az érdekeit a hazánkra nehezedő súlyos állapotok közepette mérlegeljük, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy sem városunk lakosságának, sem pedig az országnak nem tehetnénk hasznos szolgálatot egyelőre is kilátástalannak mutató ellenállással és így nem marad más hátra, mint az, hogy városunk közönségét felvilágosítsuk arról, hogy a városunk megszállásának a túrése nem jelenti azt, hogy ez által bármi tekintetbe elismernék annak jogosságát, nem jelenti azt, hogy a megszállás túrése általunk el nem ismert cseh-szlovák állam előtti meghajlásra lehessen következtetni és legkevésbé jelenti azt, hogy bármi tekintetbe is elismernék azt a minden ténnyel és igazsággal merőben ellentétes állítást, hogy a mi színmagyar városunk, amely egy összefüggő egészet képező színmagyar területnek az északi szélén fekszik, akár a jelenben, akár a múltban a szlovák föld történelmi részét képezné, avagy képezte volna. Ha pedig a megszállást mégis túrjuk, ezt tesszük azért, mert az erőszakot erőszakkal most visszaverni nem tudjuk és mert bízunk abban, hogy a félrevezetett külföldet a békeköveteink annak idején fél fogják tudni világosítani és a Magyar nemzetre nézve igazságos békét fognak kieszközölni, azonban már most tiltako-

zásunkat fejezzük ki az ellen, hogy a megszállásból bárki is bármiféle jogkövetkezményeket vonjon le és tiltakozunk a Magyarországtól való elszakításunk és bármiféle idegen államhoz való erőszakos hozzácsatlásunk ellen.

Utasítjuk a városi tanácsot, hogy ezt a tiltakozásunkat a városunk ellenséges megszállása esetén a megszálló csapatok parancsnokával megfelelő módon közölje.

Egyben utasítjuk a városi tanácsot, hogy a magyar népköztársasági kormányhoz haladéktalanul intézzen feliratot, hogy minden tőle telhetőt kövessen el a városunk megszállására s annak Magyarországtól való elszakítására irányuló jogtalan törekvések eredményes megállása végett.

A városunk közönségét pedig nyomtatékosan felhívjuk, hogy a reánk következtethető elnyomatás súlyos napjaiban a hazafias érzelmektől fakadó keserűségét büszke öntudattal, az igazságnak végső diadalába vetett törhetetlen hittal mérsékelje.

Tartózkodjék attól, hogy a visszafogott szenvedélyek kitörhessenek, őrizze meg méltóságteljesen a nyugalomát és különös gonddal tartózkodjék a közrendnek minden legcsekélyebb megzavarásától is, az idegen csapatoknak még csak alkalmuk se lehessen, hogy a rend csinálás ürügye alatt a lakosság békés életébe való beavatkozásra.

Elrendeljük, hogy a határozatok falragaszok útján a város lakosságának tudomására hozassék.

(Füredi Pál, v[áro]si főjegyző)

Másnapra a szociáldemokraták szerveztek hatalmas tömeggyűlést, amelyen tiltakoztak a megszállás ellen. Minden hiába volt. Az új esztendő 12. napján a csehszlovák katonaság bevonult Rimaszombatba, s ennek védelmében megérkezett az első csehszlovák ispán, **Samo Daxner** is. Igaz, ő még – megtapasztalva a fagyos fogadtatást – hamarosan ismét vonatra ült s visszatért Tiszolcra – a hatalom azonban maradt...

Számon tartjuk, s okkal, a soproniak hűségét, akiknek megadatott a vélemény-nyilvánítás lehetősége, a balassagyarmatiak hősiességét kiállítását! A köztudatban viszont alig él, hogy Rimaszombatból is kiűzték a csehszlovák csapatokat. Az eseményre ifj. **Rábely Miklós** így emlékezett önéletrajzi visszaemlékezéseiben:

„Azlán 1919. március 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepnapján megmozdult a magyar föld: a tavasz ereje úrrá lett a lelkeken, az ébredő természet mámorossá tette nemcsak a pesti proletár lelkeket, hanem azokat a magyar lelkeket is, akik a Jánosi-Rimaszombat közötti demarkációs vonal mögött várták az újjászületését. Ha jól emlékszem, Budapesten 1919. március 21-én tört ki a proletárforradalom és ennek a forradalmi hangulatnak a hatása alatt az alig száz

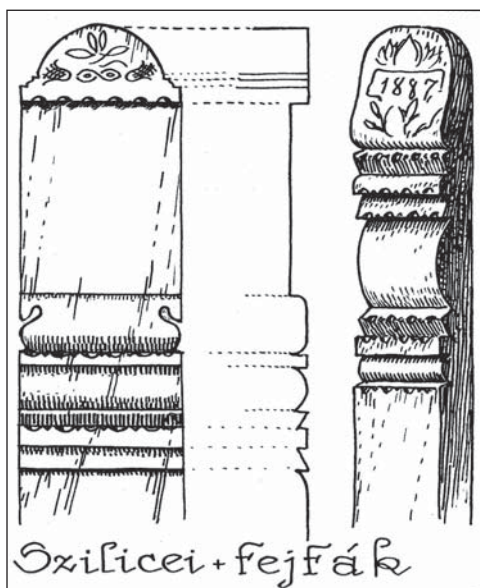
embert számláló fegyveres katona és civil férfi, puska-lövéses támadást kezdett a Rimaszombatot megszállva tartó egy ezred csehszlovák gyalogság ellen.

A magyarok puskákkal és gépfegyverekkel kezdtek tüzelni, a csehszlovákok tüstént viszonzták a tüzelést, ámde, váratlan tűz érte ezeket hátulról, Rimaszombat felől is. A városunk szélén épült fűrészgyár és a gépjavító gyár fiatal munkásai közül mintegy húszan tűz alá vették a csehszlovák katonákat és azok a két tűz felől jött támadástól annyira meglepődtek s megrémültek, hogy meglapulva, hason csúszva igyekeztek menekülni a csapdából. [...] Arra is jól emlékszem, hogy a puskaropogás ideje alatt olyan gyorsan eliszkoltak a betelepült csehszlovák és szlovák alyafiak, mintha ott se lettek volna! Rohantak koffferestől, ész nélkül Tiszolc felé.

Hogy erre a támadásra előre készültek a magyar fiatalok, bizonyítja a városszéli két kis gyár munkásainak harci beavatkozása, és az is, hogy a város magyar lakosságának egy része már a déli órákban tudta, hogy délután 3 órakor támadást kezdenek a magyarok. És úgy is volt!

A csehszlovák hatalom azzal állt bosszút, hogy a helyi magyar közösség képviselői közül sokakat letartóztatott és az illavai börtönbe internált.

Összesen 20 embert terveztek internálni, de Széman Endre r. kat. plébános betegsége miatt, Simon Mihály református lelkész pedig azon okból, hogy nem volt, aki helyettesítse, itthon maradhatott. Március 26-án a következőket indították Illava felé: **Baráth Károly** evangélikus lelkész (aki apósa, **Gyürky Pál** helyett vállalta a meghurcolást), **Braun Jenő** vaskereskedő, **Fényes Sándor** takarékpénztári igazgató, **Grosinger Miksa** rőföskereskedő, **Hlozek János** vízvezeték-szerelő vállalkozó, **Jellinek Bertalan** fatermelő, **Lukács Géza** nyugalmazott alispán-főispán, **Máriássy László** nyugalmazott árvaszéki elnök, **Miskolczy Lajos** cukrászmester, dr. **Molnár**

Nyíresi-Tichy Kálmán rajza

József vármegyei főügyész, **Percz Béla** borbélymester, ifj. **Rábely Miklós** könyvkereskedő, **Szabó Elemér** földbirtokos, **Telek A. Sándor** asztalosmester-író, **Timarovszky Sándor** technikus-mechanikus mester, dr. **Wallentínyi Dezső** főgimnáziumi tanár és dr. **Witt Sándor** ügyvéd. A túsok március 28-án értek az illavai fegyházba, ahonnan május 16-án térhettek ismét haza. Minderről Telek A. Sándor *Egy morzsa történelem. Rimaszombattól - Illaváig* címen önálló írásban számolt be. Az internálásra ítélték társadalmi helyzete, kiválasztásuk s egyéb körülmények jól jelzik, hogy a rimaszombati magyarság megfélemlítése volt a hatalom célja.

„Az 1919-ik esztendő volt az, amikor meg kellett ismerkednünk elárvultságunkkal, büszke derekunk megaláztatásával.” - írja ifj. Rábely Miklós, majd így folytatja: „Kezdetben nem láttuk a helyzetet teljes jelentőségében. Azt hittük, hogy a csehszlovák megszállás csak rövid életű, afféle pünkösdi királyság lesz. Elképzelhetetlennek tartottuk, hogy egy ezer esztendő, megszilárdult, alkotmányos kultúrállamot szétdaraboljanak, igazságtalanul, minden részvét nélkül. Beleringattuk magunkat abba a meggyőződésbe, hogy a békeszerződés megalkotásánál igazságunk nem vesz el. De 1920 nyarán már rádöbbenünk, hogy elveszett! A ránk mért ítélet megrázó és mélyen lesújtó volt. Nem csak szétdaraboltak, de gúzsba is kötötték a legárvább s legelhagyatottabb népet. Szörnyű fájdalomunkra egyetlen vigasztalásunk volt, a mi törhetetlen hitünk! Hittünk igazságunk győzelmében!...”

Ifj. Rábely Miklóst a 2. világháborút követően - megannyi sorstársával, a rimaszombati magyar közösség meghatározó képviselőivel együtt végleg számízta a csehszlovák hatalom. Miskolci magányában vetette papírra: „Nekem nem csak anyagi gondjaim voltak, hanem lelket és szellemet emésztő fájdalmaim is, elvesztett magyar szülőföldem miatt. Minden érzésemben, minden idegemben a fajtám sorsa, bizonytalansága, égő gondja fáj. Nekem nagy, roppant nagy érték volt az a vidék. Az a hely, ahol születtem, ízig-vérig magyar volt. És ezt a magyar életet, s a legdrágább kincsünket, édes anyanyelvünket kellett védenünk a Trianon utáni húsz esztendőben, és őrizni, ápolni azokat a hagyományokat, amelyeket őseink vére szentelt meg. Mert számunkra mindennél többet jelent az édes magyar anyanyelv, amely nemcsak őrzi a hagyományokat, hanem ébren is tartja a hazaszeretetet, imáinkat, népdalainkat és a mi egész történelmünket, a mi régi életünk minden megnyilvánulását, minden emlékét ez tartja fenn, ez ápolja, ez őrzi meg. Ez került veszedelembe, az anyanyelv - ott a Rima völgyében! Itt a baj, a legnagyobb baj!”

Gondja ma is időszerű, sőt, időszerűbb mint valaha is volt Rimaszombat történetében. Emlékezzünk - és főleg cselekedjünk ennek megfelelően!

(B. Kovács István)

<p> <u>Aréskit János</u> 8 tag Tóth János, 5 tag Gallo András 4 tag Gallo Pál 4 tag Pajenszky Rudolf 3 tag Tomasi János 5 tag Tóth János 2 tag Kőrösi János 8 tag Blóth János 5 tag Jékely Mihály 6 tag Sikora Sándor 4 tag Jékely János 3 tag Jékely János 5 tag Horváth József 8 tag Belényi János 5 tag Kiss János 4 tag Kőrösi János 7 tag és Sebő János 4 tag Kovács Pál 5 tag Grün János 3 tag Benke János 7 tag Székely András 3 tag Kőrösi András 3 tag Benke Pál 5 tag Garay János 3 tag Mészáros András 1 tag Benke János 3 tag Székely János 8 tag Jékely János 3 tag Benke András 4 tag Lőrincz János 3 tag Pajenszky János 5 tag Kőrösi János 3 tag 21 </p>	<p> Csukcs Gyula 2 tag Pajenszky Samuelni 5 tag Kőrösi János 3 tag Kőrösi János 4 tag Bódi Sándor 3 tag Kőrösi János 3 tag Kőrösi János 6 tag Kőrösi Pál 4 tag Benke András 9 tag Kőrösi János 6 tag Kőrösi János 2 tag Jékely János 8 tag Kőrösi János 9 tag Kőrösi János 3 tag Kőrösi János 3 tag Kőrösi János 2 tag Kőrösi János 9 tag Kőrösi János 6 tag Kőrösi János 8. cs. tag Kőrösi János 2 tag Kőrösi János 4 tag Kőrösi János 3 tag Kőrösi János 4 tag Kőrösi János 6 tag Kőrösi János 7 tag Kőrösi János 3 tag Kőrösi János 9 tag Kőrösi János 4 tag </p>
---	---

A csetnekiek tiltakozása (MNL OL K 40-VII-749 - Völgyesi Zoltán /2017. II./ nyomán)

Pálfi Péter 7 tag
Szkurka Levente 2. tag.
Regecs Józsefne 3. tag.
Ugró Gulló Andrasné 3 tag
Ráisko János 4 tag
Ugró Szentimona Andrasné 3 tag
Petruss János
Pilján Andras 3 tag
" Margid. "
" Gyula. "
Krajnak János 4 tag
Farkas Andras
Schwarzwald Pál 4. családtag
Tócsa Pál 3 családtag
Gulló János 6 családtag
Szkurka István 8 tagi család
Ugró Andras 4 tag
Szkurka János 4 tag
Házy János Andras 5 tag
Gulló Andras 6 tag
Palička Andras 6 tag
Dócsa Andrasné
Imre Jánosné 2 tag
Kontyák Bernadine 3 tag.
Sukth János. 6. tag.
Novák János 7 tag
Martinko Andrasné 3 tag
Stotmha Jánosné 2 tag.
Ruska Andras 4 tag
Hózer Andras 2 tag
Türk Ferenc 6 tag

Jimko József 3 tag
Ugró János Andrasné
Ugró János János 9.
Ugró János 3 tag
Mossai Balint 4 tag
Ugró János György 5 tag
Ugró János Andrasné 2 tag
Ugró János József 4. tag.
Ugró János Márton 3 tag.
Ugró János György 3 tag.
Pilján Andras 4 tag
Ugró János 4 tag
Ugró János János 3 tag.
Janis János. 2. tag.
Keromán István 6 tag
Ugró János Matyáskó 1 tag
János József 8 tag
Latos Samuel 8 tag
Válach Pál 4 tag
János Antal 6 tag
Ugró János Jánosné 8 tag
Blasko Andrasné 6 tag
Szkurka Andras 4 tag.
Mate József 5 tag
Ugró János Gyula 5 tag
Ugró János János 2 tag.
Ugró János Gyula 2 tag.
Ugró János Andras 4 tag

A csetnekiek tiltakozása (MNL OL K 40-VII-749 - Völgyesi Zoltán /2017. II./ nyomán)

K i v o n a t a városi képviselőtestület 1918-év december hó 6-án tartott ülésében felvett jegyzőkönyvből.

75/1918 kgy.sz.

Tárgyaltatott a napi lapoknak azon híradása, mely szerint a tót impérium Jolsva r. t. város területére is kiterjesztetni szándékoltatik.

H a t á r o z a t.

A város képviselőtestülete a lapok ide vonatkozó hírét abban a szellemben kívánja elbírálni, amint azt a kialakult új világ felfogása kívánja.

Tehát nem sovínizta szempontból, hanem azon alapon, hogy az ember szellemének szabad kifejtésére képessé tétessék, mely szempontból kérhoztatandó minden hatalmi intézkedés, mely annak akadályául szolgálhat.

Ebből kiindulva a keletkező új állam alakulatok határainak megállapításánál nem az anyanyelv, és illetve nem kizárólag ez, hanem elsősorban és mindennek előtt az érzelmek világa veendő figyelembe, mert nem anyanyelveik szerint különböznek az emberek, hanem érzelmi világuk szerint.

És amidőn megállapítja a képviselőtestület azt, hogy érzelmi világa a város minden egyes lakosát a magyarok érzelmi világához fűzi ugyannyira, hogy a város minden egyes lakosa magát minden porcikájában és minden gondolatában magyarnak érzi és vallja; megrendül annak hallatára, hogy egy oly államalakulatba szándékoltatik bevonatni, mely neki teljesen idegen, mely szellemének szabad kifejtését részére lehetetlenné teszi.

A hontalanság keserű érzete az, amely a hír hallatára folydogatja torkainkat.

Ugy érezzük, hogy a provisorikus megoldás ezen módja nyílt és erőszakos felrugása Wilson elnök azon álláspontjának, mely a népek önrendelkezési jogát állapítja meg, amely magyarázható sokféleképen, úgy azonban semmiesetre sem, hogy megkérdésünk, meghalgtásunk nélkül döntenek sorsunk fölől.

Mi,- Jolsva r. t. város képviselőtestülete- kijelentjük, hogy a népek önrendelkezési jogának elvi álláspontján állunk, tiszteletben tartjuk mindenkinek az elhatározását, megköveteljük azonban,

K40-1918- 1918. VII. 749 A

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
K. székció

Jolsva város képviselőtestületének tiltakozó levele (MNL OL K 40-VII-749 - Völgyesi Zoltán /2017. II./ nyomán)

10851 szám.

1918. tan.

Arra a hirre, hogy a tót nemzeti tanács Turócszentmártonban megalakult, a független tót államot kikiáltotta és tótország egyik kulturközpontjául Kassa városát jelölte ki,

Kassa szab.kir.város közönsége történelmi múltjához magyar jellegéhez méltóan, valamint összes lakóainak kifejezésre juttatott érzelmeihez és akaratához képest egyhangulag és általános lelkesedéssel kimondja, hogy mint a magyar kultúrának a felvidéken központja és alapítása óta magyar város, szeretett hazánkhoz Magyarországhoz lelke egész hevével ragaszkodik és mint magyar hazánknak szerves alkotó része akar élni és fejlődni.

Erről a magyar nemzeti tanácsot és a m.kir. kormányt felrattban értesíti.

Kassán, a város törvényhatósági bizottságának 1918. évi november hó 1-én tartott rendkívüli közgyűléséből.

H. J. J. J.
polgármester

MASZÁCOS LEVÉLTÁR
K szekc.ó

A kassaiak tiltakozó levele (MNL OL K 40-VII-749 - Völgyesi Zoltán /2017 II./ nyomán)

KASSA SZAB. KIR. VÁROS
TANÁCSA

10851 szám.
tan. 1918.

gróf KÁROLYI MIHÁLY u r n a k
Magyarország miniszterelnöke

B U D A P E S T .

Kassa szab.kir.város törvényhatósági bizottsága mai napon tartott rendkívüli közgyűlésében állást foglalt a Turócszentmártonban megalakult tót nemzeti tanács azon szándékával szemben, mellyel egyik kulturközpontjául Kassa városát jelölte meg.

Az erről szóló közgyűlési határozatot oly kérelemmel terjesztem fel, hogy városunk ezen jogok kivánságának érvényt szerezni méltóztassék.

Kassán, a város törvényhatósági bizottságának 1918. évi november hó 1-én tartott rendkívüli közgyűléséből.

L. Szendrői
polgármester

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
K szekció

K40-1918-VII-21

A kassaiak tiltakozó levele (MNL OL K 40-VII-749 - Völgyesi Zoltán /2017 II./ nyomán)

Miniszterelnök Úr!

A nép szava, Isten szava! A Tót Ifjuság a Tót nemzet nevében szól a Miniszterelnök úrhoz és fölemeljük tiltó szavunkat az ellen, hogy harcútlalokkal tárgyaljanak sorsunk fölött.

Dula Máté, Barovszky Lajos és társai nem kérdettek meg minket, hanem fölcsoptak népvexereknek és elmentek Budapestre, hogy búrunkre vásárt csapjanak.

Ünnepélyesen kijelentjük, hogy a Tót nemzet nem látja csarnokait a magyar népben mellyel testvéri egyetértésben élt exer extensio óta, csupán a régi kormány és Austria volt mindnyájunk elnyomója.

Kijelentjük, hogy Dula Máté és társait nem bírtuk meg képviselőtünkkel sem arra a kijelentésre nem hataluoztuk fel, hogy Cseh uralom alatt akarunk élni.

Dula Máté Prága nevében beszélt de ő nem a Tót nép kiküldötte.

Ennek önrendelkezési jogain tiltakozunk az ellen, hogy minket megkérdexés nélkül eladjauak vagy sorsunk fölött döntsenek.

Összegekenkinti titkos szavazást kérünk melyett semleges bizottság fog tolvénia.

Iskoláinkba a tót nyelv tanítá-

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
K. szekció

1918 VII. 861

A Nógrádi tót ifjuság tiltakozó levele (MNL OL K 40-VII-749 - Völgyesi Zoltán /2017 II./ nyomán)

pát s hivatalainkba a Tót nyelvet per-
fektül bíró tisztviselőket kérünk. -

3., A magyarok magyarul a totnak
tótul hirdessék ki az ítéletet s intézkedéseiket. -

4. A cseh csapatok helyett francia, angol
vagy amerikai megváltó csapatokat kérünk. -

5., Tiltakozunk az ellen minden körülmé-
nyek között, hogy vidékiünket cseh csapatok ural-
ják meg.

Szegül kérjük Nagyméltóságodat, hogy
tiltakozásunkat szíveskedjék az entente és ma-
gyar testvéreink tudomására hozni. -

Ujpesterencén 1918-évi december 8-án.

Togadja Nagyméltóságod tiszteletünk
kifejezését

Ösöretartás Ifjúsági Kör a
Telsőnögrádi Tót Ifjúságának

Intéző Bizottsága
névében

Bauerik Mariska

Frany Totok

Flouyee Kariska

Louy

Gies Stella

Morkács Kabinka

Vingarik e Horvathka

Mátray Jure

elnök

Bauerik László

jegyző

Szlowborszky Jeno

penztárnok.

Csikány János

Takács János

Jánosik Andor

Vancsó Andor

Bauerik Pál

Gies László

Mári Sándor

Vingarik Jure

A Nógrádi tót ifjúság tiltakozó levele (MNL OL K 40-VII-749 - Völgyesi Zoltán /2017 II./ nyomán)

Nyíresi-Tichy Kálmán

Rozsnyó is hazatért!

A BENNSZÜLÖTT fészek-szeretetével szólok szülővárosomról, Rozsnyóról, de magyar testvéreknek szólok, akik húsz éves rabságunk megszűnését éppoly szent örömmel ünneplik, mint mimagunk s így nem fogja őket bántani szeretetteljes elfaogultságom.

A Magyar Szent Korona egyik gyöngyszemének tartom az ősi bányavárost, Rozsnyót, mely most őrtornyának kőmellére tűzött magyar címerrel s a torony erkélyét körülfutó hatalmas betűkkel hirdeti: *«Magyarok voltunk, vagyunk, leszünk!»* A címer és körirat esténként nemzeti színekben izzanak s mámorosan üzenik a messi határba a felszabadult város örömét!

A tér, a rozsnyói völgy, melybe e sugarak beleragyognak, valamikor a diluviális időkben zárt beltenger lehetett, melynek vizei a mai Sajóvölgy szikláin át törtek maguknak utat a délgömöri sík felé. Őstörténete a cotinok és quadok bányászatával kezdődik. Az első oklevéladat, mely Rozsnyót városszabadalmak kapcsán említi, 1291-ből való. Lakói a kezdet kezdetén alemann származású felnémet bányászok voltak, kiket később a környező falvak magyarsága, a reformáció, a Thököly- és Rákóczi mozgalmak forró levegője felszívott s kemény magyarrá edzett. A város nem először szenvedte most a cseh megszállást: a XV. században is huszita kézen volt s abból Mátyás király szabadította ki. Törökidulásból, vallási- és szabadságharcokból bőséges része jutott, a magyar történelem sok nagyja megfordult falai között, – ezek közül a Nagyságos Fejedelem itt-jártának emlékét (1706–1707) a városháza falába illesztett márványtábla őrzi. A negyvennyolcas idők csak úgy végigviharozták, mint a világháború vérzivatarata. Ennek emlékét a hősök emlékműve őrzi, felelmesen hosszú névsorral... S a gránitba vésett nevek mintha vért könnyeztek volna húsz éven át... Csak most ragyognak fel igazi aranyragyogással, hogy a hollósereget elűzte a magyar turul!

A cseh megszállás lesorvasztotta Rozsnyót, megtépte lendületét, lekötözte életereit, ki akarta ölni magyar lelkét. Nem sikerült! Hiába fojtották meg iskoláinkat, hiába taktikáztak a vértelen fronton a legkőrmönfontabb eszközökkel: Rozsnyó megmaradt magyarnak. Elszegényedtünk s azok, akik kenderzsinórral átkötött papírcsomagokkal «vonultak be» valamikor hozzánk, pár év alatt selyemharisnyás, lakkcipős jólétben páváztak utcáinkon. Édesgetéssel csakúgy, mint fenyegetéssel, kenyérvesztéssel terelgették a polgárságot az állami berkekbe, de – pár szomorú kivétellel – csak ők maguk maradtak azokban s hogy mennyien voltak a megszállók, most láttuk csak, mikor ki kellett vonulniok s végét nem lehetett várni a tornyosra rakott teherautóknak! Csak akkor szörnyedtünk el: micsoda sáskahad élőködött rajtunk!

Mintha megfürdött; megfiatalodott volna a város az első, repeső lobogódásban, mikor a mi szent színeinkbe tehetetlen dühükben belelövöldöztek a kivonuló cseh katonák. Azóta mosolyognak az ősi utcák, daliásan szege-

zi homlokát égnék az öreg őrtorony, Rákóczi nevével nevezett kedvencünk, tisztábban zengenek még harangjaink is, hangjuk levetette a húsz éves bánat zengését!

Gyönyörűen fekszik Rozsnyó a Sajóvölgy érdekes, felduzzadt platóján, mely az alemann bányászok munkájának nyoma. Középen szíve, a főtér, a valahai *«Ringbürgerek»* építménye. Két hosszú főutca nyúlik északra s délre, szerteágazik a többi, kisebb, rövidebb. Hat temploma, négy tornya, püspöki székháza, városháza, papneveldeje, két rendháza, (Premontrei és Ferencrendi) két gimnáziumépülete, elemi iskolái, zárda-anyakháza és iskolái, múzeuma, nyomdavállalatai, helyi lapjai, a régi jelzőnek: *«Sajóparti Athén»* – élő alapjai. Egyházi és magánépítkezéseiben is a gótika és barokk értékes emlékeit találjuk. A Székesegyház sekrestyéjében egy műtörténelmileg is számon tartott nagy értékű középkori festményt őriz. A Ferenci Rendház keresztfolyosói gyönyörűek! A püspöki székház ugyancsak történelmi levegővel telített, könyvtára kincses ritkaságokat rejt! A Berzétei (Andrássy Dénes) utca egyik magánháza a felvidéki barokk kevésbé ismert, de ritkaság példája. Az evangélikus templom hatalmas térhatásával s nyugodt vonalaival a lehiggadt barokk kiváló műemléke. A főtéren patinás szentszobrok emelik a festői hatást, de vannak modern szobraik is, közöttük Kossuth-szobrunk, – melyet a cseh vandalizmus ledöntött – most várja diadalmas feltámadását. 1654-ben befejezett őrtornyunk Rozsnyónak ugyanolyan jellegzetessége, mint akár az Eiffel Párisnak, vagy a Frauenkirche ikertornyai Münchennek. Erkélyén még a cseh uralom alatt is gyakran felbúgott a tárogató méla hangja, hiszen nagyon közel van hozzánk Kraszna-Horka büszke vára... A város múzeuma nagy magyar múltunknak minden értékét megmentette a cseh hamisítástól és megrövidítéstől.

Szép körülöttünk a természet is, közel s távol a hegyek, lankák, völgyek, barlangcsodák ezer szépsége hívogatja a természetbarátot.

A társadalom képét rövid pár szóban megrajzolni bajos volna. Egységét hol párt-, hol felekezeti szempontok bontogatták, de a húsz éves megszállás szenvedései mégis eggyé kovácsoltak minden igaz magyart s ez az egység – hisszük, – lesz olyan érett, hogy bátran reábizhatjuk az új, felszabadult korszak nagy teendőinek minden felelősségét.

Rozsnyó értékes talaján értékes emberek éltek, alkotak s vonultak be a magyar Pantheonba. **Jólétszi Cházár András**, a nagy humanista, a váci *Siketnéma Intézet* alapítója, nálunk ügyvédkedett s harcolt korának sötét előítéleteivel. **Pákh Albert**, a *Vasárnapi Ujság* alapítója, Rozsnyón született s diákoskodott. **Mikulik József**, *«A magyar kisvárosi élet»* szerzője, a korszerű magyar történetírás úttörője, rozsnyói közjegyző-helyettes volt, s mint ilyen minden szabadidejét a városi levéltár sötét boltívei alatt töltötte kutató munkával. **Petőfi** tüzes tekintete s **Jókai** merengő kék szemei is végigsimogatták Rozsnyót

EMLÉKEZETÜNKRE

köveit. Nagy követválasztások csatái dúltak itt egykor. **Vay Sándor** gróf finom keze Rozsnyófürdön jegyezte írásai nyersanyagát. **Madame Sans Gêne, Szkalos Emilné**, itt élte halálig szenvedő kisebbségi vértanu életét s harcolta harcait férjével együtt. Rozsnyón dolgozott csendes elvonultságban s innen ment meghalni **Tichy Gyula**, a magyar grafika és történeti festés egyik tragikus korán elhunyt jelese.

Rozsnyó modern történetírója: dr. Pósch József, a város utolsó magyar polgármestere, az 1831–1931 száz év történetét írta meg nagyszerű hivatottsággal.

A feladatok megváltoztak – a kisebbségi harc helyett a nemzeti építómunkába bekapcsolódás kora következik. Rozsnyó ebben is helyt fog állni, hogy méltón és hasznosan illeszkedjék a megnagyobbodott magyar tér élő vérkeringésébe.

Forrás: Napkelet, 17/1 (1939 január)

Tichy Gyula: Egy tusos üveg meséi

Tichy Kálmán Emlékév 2018-ban – Rozsnyón

A *Tichy Kálmán Emlékév* ötletgazdája és egyik főszervezője **Kardos Ferenc**, a *Rozsnyó Testvérvárosaiért Polgári Társulás* elnöke volt.

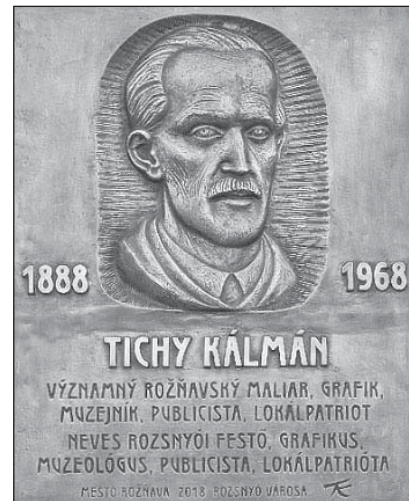
Mint az Emlékév szervezőbizottságának előterjesztésében olvassuk, Tichy Kálmán kivételes személyisége volt Rozsnyónak, aki minden tehetségét a kultúra és művelődés szolgálatába állította. Születésének 130, halálának 50. évfordulója alkalmából az említett Társulás javaslatot tett Rozsnyó városának a Tichy Kálmán Emlékév megszervezésére. A kezdeményezéshez csatlakozott a *Régi Rozsnyó Barátainak Köre* és a *Rozsnyói Bányásmúzeum* is.

Rozsnyó város képviselőtestülete 2017. szeptember 28-án kelt 150/2017-es sz. határozatában jóváhagyta az Emlékév koncepcióját, 2017. november 30-án pedig 208/2017-es sz. határozatában Tichy Kálmánt a város tiszteletbeli polgárának választotta in memoriam. Az erről szóló oklevelet egyetlen élő rokona, **Katarina Sekanova** vette át Kassáról a városi önkormányzat 2018. február 3-án tartott ünnepi testületi ülésén.

Az Emlékév nyitányaként a Rozsnyói Bányásmúzeum Galériájában rendezett előadássorozat keretében elsőként **Beke Zoltán** kapott szót, aki március 1-én Tichy Kálmán életpályáját mutatta be. (Előadásának szövege alább teljes terjedelmében olvasható.) Március 22-én **Tomány Éva** a publicista Tichy Kálmánt hozta közelebb a hallgatósághoz. **Sylvia Holečková**, a Rozsnyói Bányásmúzeum igazgatója Tichy Kálmán és a múzeum címen tartott előadást. A néprajzkutató Tichy Kálmánról **Martin Kováč** etnográfus szolt május 10-én. Tichy Kálmán budapesti éveit május 31-én **Foltin Brúnó** ismertette. Az előadássorozatot **Edita Kušnierová** előadása zárta, aki június 7-én Tichy Kálmánt a művészt mutatta be. Az előadások – a Beke Zoltáné kivételével – szlovák nyelven hangzottak el.

Augusztus 8-án leplezték le a Rozsnyói Bányásmúzeum épületén Tichy Kálmánnak a **Mézes Árpád** által készített emléktábláját. Ezt követően a múzeum üléstermében levetítették azt a prezentációt, amelyet **Fábián István** fotóművész állított össze Tichy Kálmán műveiből.

Szeptember 13-én nyílt meg az a kiállítás, amelyen átfogó képet adott Tichy Kálmán művészetéről. A kiállítás anyagát nyolc tematikus egységbe rendezték annak kurátorai, **Lázár Éva** és Sylvia Holečková: Rozsnyó, portrék, grafikák, Krasznahorkaváralja, Rozsnyófürdő, vallási te-

A felavatott emléktábla

matika, illusztrációk, budapesti évek. A kiállítás anyagát 2019 őszén Rimaszombatban, a *Gömör-Kishonti Múzeumban* is megtekinthették az érdeklődők.

Október 24-én nemzetközi konferencia színhelye volt a *Gömöri Közművelődési Központ* nagyterme. Ezen nyolc előadásban ismerkedhetett meg a hallgatóság Tichy Kálmán életével és művészetével. A fentebb már említett hazai előadókon kívül öt vendégelőadó érkezett Rozsnyóra. **Bodnár Mónika** (Miskolc) *Péchyiné Bartóky Mária munkatársáról* címen adott elő, a bártfai születésű **Mikulás Lovacký** Tichy Kálmán bártfai kapcsolatait ismertette, Foltin Brúnó (Budapest) a Tichy testvérek művészetéről adott elő. **Mészáros Zsolt** (Budapest) *Idegen világok vándorai – a Tichy testvérek és a sci-fi*, **Rider Gábor** (Budapest) pedig *Tichy Gyula – a szárnyaló Tichy* címen tartott előadást.

Az Emlékév zárásaként a Tichy család sírjánál gyűltek össze a rozsnyóiak, hogy megkoszorúzzák a családi sírboltot. A sírt Mézes Árpád a **Alexander Koreň** díjmentesen restaurálták.

Az Emlékév gondolatát megfogalmazó, s annak lebonyolításában oroszánrészt vállaló *Rozsnyó Testvérvárosaiért Polgári Társulás* javasolta Rozsnyó városának azt is, hogy emeltessen szobrot a 20. század egyik legjelentősebb rozsnyói személyiségének. Reméljük, ez is megvalósul majd... (szerk.)

Emlékév logója

Tichy Kálmán élete, személyisége és munkássága*

Tisztelt jelenlévők, kedves egybegyűltek!

Engedjék meg, hogy nagy nagy szeretettel köszöntsem szíves mindnyájukat ezen a mai összejövetelünkön, melylyel – amint az a mai rendezvényünk elején el is hangzott – folytatni szeretnénk a város által jóváhagyott *Tichy Kálmán Emlékév* rendezvénysorozatát.

Ahogy azt bizonyára tetszenek is tudni, ez év február 3-án a rozsnói képviselőtestület emlékülésén a mindannyiunk előtt köztiszteletben álló néhai Tichy Kálmánt in memoriam a város díszpolgárává választotta.

Sokak számára nem kell őt különösebben bemutatnom, mert itt, Rozsnyón Tichy Kálmán név fogalom. Mindenkinek, akinek csak egy pirinyó kötődése is van Rozsnyó múltjához, annak ez a név ismerősen cseng. A kor hatalmasai és kiszolgálói annak idején hiába szerették volna elhallgattatni, megtörni, hiába telepítették ki őt az országból, a rozsnóiak nem felejtették el és máig szeretettel beszélnek róla.

Látják, juteszembe: a kitelepítésnek is kerek évfordulója van, hisz éppen 70 éve annak, hogy a magyar–csehszlovák lakosságcsere egyezmény értelmében a mai Szlovákia területéről magyarok tízezreit telepítették át Magyarországra, és ezzel egyidőben magyarországi szlovákok települtek át Csehszlovákiába. Az egyezménybe foglaltak alapján elsősorban a nagyobb falvakból és városokból telepítették ki a magyarokat, azok közül is leginkább a módosabb családokat valamint az értelmiséget. Tichy Kálmánt és feleségét is. Persze, hozzá kell tennem, hogy ezen kívül a szegényebb sorú parasztok közül is sokukat vonatra tettek, akiknek leszármazottai mai napig nem tudják feldolgozni a történeteket. Máig ott motoszkál a fejükben a kérdés, hogy „MIÉRT?” Persze, sokunkban ismert a válasz is.

No de egy kissé előre szaladtam az időben, így térjünk vissza a kezdetekhez, elmondván annak sora és módja szerint a neves festő, grafikus, irodalmár, néprajzos, egykori múzeumigazgató és műkedvelő Tichy Kálmán életpályáját, amint az mára be van tervezve és meg van hirdetve. Még mielőtt azonban hozzáfognék az ismertetéshez, az idő szűke miatt most közlöm, hogy a mai előadásomhoz alapanyagul szolgáltak **Turczel Lajos**, **Szj Rezső**, **Siklóssy László**, **Pósch József**, **Tököly Gábor**, **Ambrus Ferenc** és mások írásai, valamint özv. **Tichy Kálmánné** született **Justh Ella** visszaemlékezése, melyet Tichy Kálmán naplója alapján a *Magyar Tudományos Akadémia* felkérésére írt meg és állított össze.

Előre elnézést kell kérnem az utánam következő előadóktól, ha úgy találják majd, hogy előadásomban az Ő témájukba is belenyúlok, ami egyébként teljes mértékben igaz is. Megértésüket kérem, de azt hiszem, hogy ha a teljességre törekszik az ember és ha Tichy Kálmán életéről kell beszélnem, akkor annak szerves részét képezik azon

Beke Zoltán

témakörök is, melyeket bővebben ők fognak kifejteni előadásukban.

Tichy Kálmán, írói nevén **Nyirjesi-Tichy Kálmán** Rozsnyón született 1888. október 31-én. Apja **Tichy Mihály** híró, anyja **Prahács Katalin**, aki összesen négy gyermeknek adott életet. Közülük csak ketten éltek meg a felnőtt kort, Tichy Kálmán és testvérbátyja, **Gyula**, aki nyolc évvel volt tőle idősebb. A család korábban Rimaszécsről költözött Rozsnyóra, így adódott, hogy Kálmán már Rozsnyón látta meg a napvilágot. Evangélikus hitben nevelkedő, értelmiségi szülők gyermekeként az oktatásban mindent megkapott, amire szüksége volt ahhoz, hogy tudását több síkon is fejleszthesse. Gyermekévei zavartalan boldogságban teltek. Az elemi iskola elvégzése után a helyi jó hírű evangélikus gimnázium növendéke. Mint kisdíák mindég eminens tanuló volt, a tanárok valósággal brillíroztak vele. A maturája prematurusz volt.

Képzőművészeti tehetségét felismerve, rajztanára, **Schablik Károly** terelgeti a festői pálya felé. Az érettségit követően két évre (1906–1907) kiment Münchenbe, ahol **Hollósy Simon** szabadiskolájába járt. Mivel gyenge fizikumú gyerek volt, vele ment édesanyja huga, **Terka** néni, aki a porcelán égetést tanulta meg ott.

München azokban az években Európa egyik legtekintélyesebb művészeti központja. Tichy Hollósynál szép előmenetelt tanúsított, Hollósy kedvelte őt, és már Münchenben is állított ki képeket. Két év elteltével hazatért és 1907-ben beiratkozott a budapesti *Képzőművészeti Főiskolára*, hogy megszerezze a rajztanári oklevelet, mert attól tartottak a szülei, hogy nem elég élelmes és jobbnak látták, ha egy

* Elhangzott a *Rozsnói Bányászmuzeum Galériájában* 2018. március 1-én, a Tichy Kálmán Emlékév nyitó előadásaként. (szerkesztett szöveg)

diploma van a kezében. Itt négy évet töltött. A Hollósnál tanult manírokat az itteniek nem nagyon akarták elismerni, és volt egy tanára, aki azért nagyon szakírozta. A Főiskolán többek közt **Olgyai Viktor** tanítványa, aki a diploma megszerzése után, 1911-ben segédtanári állást ajánlott fel neki. Már mint elsőéves főiskolás kiállított a budapesti *Múcsarnokban* és az megvette *A tenger halottja* című képét. Mint másodéves, díjat nyert a *Műbarátok* levelezőlap pályázatán. Ugyancsak mint növendék vett részt és nyert első díjat a *Continental* plakátpályázaton. 1911-ben színes aquatintájával nyert pályázatot. Ugyanebben az évben készítette el a *Magyar Grafikusok Egyesületének* kiállítási plakátját. Ezek a művei vásárlás útján bekerültek a budapesti *Szépművészeti Múzeumba*. 1912-ben megalapította az *Ifjú Művészek Egyesületét*. Az itt bemutatott művei alapján nyerte el az itáliai ösztöndíjat. Ennek birtokában hosszabb időt töltött Velencében. 1913–1914-ben Dalmáciában dolgozott. 1913-ban többedmagával állított ki a *Könyves Kálmán-cég* kiállítóhelyiségében. A *Szépművészeti Múzeum* által kijelölt lapjaival részt vett a *Buchgewerbe und Graphik* (BÜGRA) lipcsei nemzetközi kiállításán. A Nagyháború kitörése után, 1915. augusztus 15-én vonult be a besztercebányai hadkiegészítő parancsnoksághoz, majd a *Pótzászlóalj Történelmi Osztályához* volt beosztva. 1916-ban a *Szent György Céh Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete* Tichy Kálmán és Tichy Gyula műveiből rendezett képkiallítást. Két izig vérig művészembert ismert meg a közönség. A korabeli sajtó úgy jellemezte őket, hogy ők nem reklámhősök, nem habozó dilettánsok, nem művészremeték, hanem szerény, rátermett, őszinte lelkű művészemberek. Festik azt, amit a természetben, lelkükben, gondolatvilágukban találnak, festik jóformán öntudatlanul, játszi kedvteléssel, igaz szeretettel. Ebben az időben teljesen a szecesszió igézetében alkotott, és a közös kiállítás kritikai visszhangjában az Ő művei nyerték el a nagyobb elismerést. A seregben hadapród rendfokozatig vitte. 1918 februárjában került haza (azaz éppen 100 éve), miután a budapesti székhelyű *Magyar Képzőművészek és Iparművészek Egyesülete* (KÉVE) kieszközölte a felmentését. Fegyveres szolgálat helyett képzőművészeti feladatokat kapott, hadi képeslapokat és hasonló grafikákat készített.

1918-tól a szülővárosában élt és sokoldalú, megbecsült tagja lett a kibontakozó kisebbségi szellemi életnek. Képzőművészeti tevékenysége mellett szépirodalommal, néprajzi kutatással és gyűjtéssel, történelmi kutatással foglalkozott. Újságírói munkát a helybeli hetilapnak, a *Sajó Vidéknek* a munkatársaként, melynek négy éven át, 1923-tól 1927-ig a szerkesztője is volt, valamint a *Prágai Magyar Hírlap* rosznyói tudósítójaként végzett. Az említett lapnak annak alapításától egészen a megszűntéig a munkatársa volt, s abban számos irodalmi, történelmi és más kultúrriportja jelent meg. Valójában állandó munkatársa volt az összes felvidéki magyar lapnak. 1919–1920-ban helyettes tanárként működött a *Rozsnyói Evangélikus Főgimnáziumban*, majd 1920 után a Szlovénországon élő kisebbségi

magyar művészek munkájában és mozgalmában vett tevékeny részt. Egy ideig a *Szlovénországi Magyar Kultúrregyesület* (SZMKE) gömöri körzeti titkáráként működött. Alapító tagja lett a *JVOS* (*Jednota výtvarných umelcov Slovenska*) egyesületének és szintén tagja lett a több évtizedes múltra visszatekintő pozsonyi képzőművészeti egyesületnek, a *Kunstverein*-nek, valamint a **Tomás G. Masaryk** köztársasági elnök által alapított *Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság* (*Masaryk Akadémia*) művésztagozatának. Kiemelkedő ez időből a nyomdagrafika fejlesztése körüli munkássága a Pozsonyban megjelent *Slovenská Grafika* c. kétnyelvű szakfolyóiratban, amelynek szintén állandó munkatársa volt. Ebben tanulmányai, cikkei, maga tervezte betűsorozata, illusztrációs anyag, s különböző technikájú műmellékletei révén a szakkörök által elismert értékes nevelőmunkát végzett. Számos grafikai pályázaton első díjat nyert.

Tichy Kálmánt az irodalmi munkásságra Gyula bátyja serkentette, aki meglátta benne az írói tehetséget. És valóban, már ifjan is szép sikereket ért el. Költeményeiben annyi a szív, a lélek. Ő nem gyártotta őket, de a lelkéből fakadtak. Főiskolás korában szülővárosa helyi lapjában, a *Rozsnyói Híradóban* jelentek meg első irodalmi próbálkozásai, novellák, útleírások, versek. 1915-ben a *Budapest* c. napilapban jelent meg az *Erinnis* c. fantasztikus háborús regénye, folytatásokban. 1927-ben a berlini *Voggenreiter Verlag* kiadásában jelent meg *A négy évszak* című önálló kötete, saját illusztrációval, ezt a sajtó az évad legszebb könyveként értékelte. A pozsonyi *Magyar Néplapban*, folytatásokban jelent meg *A Mars rabjai* c. utópisztikus regénye, amelyet testvérbátyja, Gyula hagyatékából dolgozott fel. Ugyancsak Pozsonyban, a *Magyar Minerva* közölte a *Cinege úr végzetes tavasza* c. satirikus kisregényét. 1935-ben jelent meg Rozsnyón Pelsőc község kiadásában a *Philiceumtól Pelsőcig* című kötete, amely Pelsőcnek eredeti levéltári okmányok alapján készült monográfiája. Számos hangjátékát mutatta be a kassai és pozsonyi rádió magyar tagozata. Ezekben gömöri magyar népszokásokat dolgozott fel.

1921-ben jelent meg első olyan cikke egy kisebbségi magyar *Gazdanaptárban*, melyben a gömöri magyar népművészet megmentése érdekében emelt szót. Attól kezdve szüntelenül foglalkozott a problémával. Ez irányú ténykedése főként a fiatal nemzedéknél talált lelkes fogadtatásra. Néprajzi tanulmányai és gyűjtése utóbb a budapesti *Néprajzi Múzeum* adattárába került. Külön érdekű a rosznyói születésű író, **Pákh Albert** levéltári hagyatékának feldolgozása és publikálása a szakfolyóiratokban. (Az irodalomtörténeti anyag jelenleg a *Magyar Tudományos Akadémia* levéltárában van.) Ugyanúgy foglalkozott **Mikulik József**nek, városunk krónikásának, az új szellemű magyar történetírás tragikus sorsú úttörőjének a hagyatékával is. Az 1938-tól 1945-ig tartó időszakban a *Napkelet*, még korábban a *Pásztortűz* (**Reményik Sándor** lapja) közölte folyamatosan a verseit. Tagja volt a *Gyóni Géza Társaságnak*. A *Tükör* és a *Búvár* számos néprajz-

népművészeti tanulmányát közölte. A **Hankiss János** szerkesztésében megjelent *Forrás* c. folyóirat novelláit, irodalmi, történelmi tanulmányait, a Kassán megjelenő *Új Magyar Múzeum* múzeumi feldolgozásait közölte.

Főképpen szülővárosában tevékenykedett, mint a *Rozsnyói Városi Múzeum* igazgatója, de egyben jelentős alakja volt a szlovákiai magyar kultúrát szervező egyéniségek csoportjának is. Néprajzi vonatkozású kutatásai és közleményei máig alapmunkái a Gömör-kutatásnak. Vezetése alatt számos felbecsülhetetlen értékű tárggyal gazdagodott a *Rozsnyói Városi Múzeum* gyűjteménye, melyek közül később sok, megmagyarázhatatlan körülmények között, nyomtalanul elveszett. 1940-ben a *Rozsnyói Művelődési Egyesület* elnöke volt, de fáradozásai, melyeket egy szlovákiai magyar kultúrmúzeum létrehozásáért fejtett ki, messze túlmutattak szűkebb pátriája határain.

Tichy Kálmán tartalmas és tevékeny életet élt, de hangulatát nagyban befolyásolta egészségi állapota és a családban eluralkodott betegségek, melyek nagyon érzékenyen hatottak rá és idegileg megviselték. A felesége által közölt naplóbejegyzéseiből tudható, hogy az 1918-as és az azt követő évek lelkiében nagyon fájdalmasak voltak úgy Tichy Kálmán, mint szülei részére. Bátyja, Gyula megbetegedett. Pesten a neves **Rimmer** dr. vesekövet állapított meg, de az az időtájt uralkodott spanyolnátha miatt, melyet Gyula is megkapott, az operációt halasztani kellett későbbre. Ez azonban nem történhetett meg, mert közben a cseh katonák bevonultak Rozsnyóra és Budapestől immár határ választotta el. Így hát megkezdődött egy keserves időszak. Gyula sokat betegeskedett s ugyanakkor néniük is halálos beteg lett. Két nagybeteg a házban. Kálmán ekkor költözött a premontrai rendházba, hogy legalább némileg nyugodtan tudjon dolgozni.

Május 9-én ezt írja naplójába: *„Ma délután teljes másfél óra hosszát ültem egy féligkész rajzom fölött. Abban a stádiumban volt, melyet máskor a legnagyobb gyönyörűséggel szoktam folytatni s most – utálom. Mikor már a rajzoló tollert nyúltam, útközben – szinte röptében, megfogta valami a kezemet, valami vagy valaki, aki bennem lakik s megutáltatja velem az életet, meggyűlöltet magam körül mindent. Megfogta a kezemet: ne, ne rajzolj, minek? Hát érdemes egyáltalán erőlködni? Pizsmogsz a magad szerény rajzocskáin, s amellet mások örülnek, boldogulnak, gazdagodnak, házasodnak, te pedig nyomorúságra s halálra vagy ítélve. Hát minek? Megzavarnak, nem fogsz tudni nyugodtan dolgozni, inkább hozzá se fogj. És nem fogtam hozzá. S egy ilyen délutánba egyszerre beszalad egy kislány, akinek neve kezdőbetűje M. Olyan ez mintha egy jó szagú, meleg napsütött virág tévedt volna egy nyirkos pincébe.”* A későbbiekben, mint általában a művészeknek, ez a kislány lett élete végéig tartó múzsája, aki ihletője volt úgy a képzőművészeti, mint a szépirodalmi tevékenységének.

Nagynénje 1920. februárjában bekövetkezett halálát, valamint testvérbátyja ugyanez év júniusában történt elvesztését a gyenge, túlérzékeny idegei nem bírták elviselni.

Ezek után gyakran találjuk a szanatóriumokban, főképp Tátrafüreden.

Amikor Gyulát eltemették, a szülőknek legfőbb óhajuk volt, hogy Kálmán megnősüljön. E végből összehívták a rozsnyói ifjúságot, hogy ismerkedjenek össze és Kálmán találja meg a párját. Csak hát nem volt az olyan egyszerű. Míg többen egymásra találtak, legnagyobb bánatjukra, fiuk, Kálmán nem. Közben el kellett telni majd másfél évtizednek, mígnem megtalálta élete párját az egykor bártfai illetőségű, most jólmenő szentesi patikus lányát, **Justh Ellát**, aki kimondhatatlanul nagy boldogságot és fényt hozott Tichy Kálmán életébe. A számtalan levélváltás, utazás és a tátrai túrák tömkelege után 1935. április 28-án Kassán örök hűséget esküdtek egymásnak. Innen vonaton Ófüredre mentek, ahol 3 hetet töltöttek a Tátra szanatóriumában.

Felesége így ír erről az időszakról: *„Napsugaras szép tavaszunk volt. A mi gyönyörű sétáink a Tátra csúcsai alatt végre teljesülésbe ment, hogy együtt rajongtunk minden szépért, jóért, elfeledtük a keserves múltat és csak a szép jelennek éltünk. Mint új házasok Rozsnyón, a premontrai rend papi cellájában laktunk 4 évig. Ez volt Kálmánkám legénykori lakása. Itt voltunk a legboldogabbak, mert amikor a szép emeletes műtermes villánkba költöztünk 1938. október 28-án, ezzel már megindult a háború a magyar bevonulással.”* (Itt jegyzem meg, hogy egy újabb évforduló küszöbén állunk.) No de folytatva az idézetet: *„Bármennyire nagy boldogság volt újra a magyar hazába kapcsolódni, később, 10 év múlva mégis megadtuk az árát, amiből csak az isteni gondviselés szabadított meg.”*

A bevonulást követő első évfordulón Tichy Kálmán mondta az ünnepi beszédet, mely felemelően szép volt. Majd a Kossuth szobor újra felállítására, melyre maga Róna József a szobor alkotója is eljött. A Főter zászló-díszben, trikolorok lengtek a tribún körül és mi díszmagyarba öltözve ünnepeltünk a leleplezésen.”

Am újra jöttek a tragédiák, 1941-ben, három hónapon belül meghaltak Tichy Kálmán szülei, december 6-án pedig felesége nővére, Erika, akit a rozsnyói temetőbe temettek, s Tichy Kálmán állíttatta a sírjára azt a krasznahorkai szép női szobrot, ami méltó volt nemes egyéniségéhez. De folytatva a feleség által írottakat: *„A front mindjobban közeledett, megkezdődött Rozsnyó aknázása és az orosz katyusából való lövése. Rozsnyón a bevonuló csapatok románok voltak és a román városparancsnok a Tichy-villában rendezte be a szálláshelyét. A lakást egy katonával őriztette, így semmit el nem vittek. Ezek elmentek és azt hittük, hogy elkezdődik egy boldogabb élet. Nem így lett. Egy délután megjelent egy szlovák katona, aki azt mondta Tichy Kálmánnak, hogy jelentkezzen a Bezpečnosztyon, azaz a rendőrségen. El is ment, s ott egy szigorú tekintetű tiszt elébe tartotta a Magyar bevonulás c. cikkét, s utasította, hogy azonnal be kell vonulni a kaszárnyába, ahol várta a különzárka. Megbetegedett és a kórházba került. Micsoda boldogság volt*

a szép tiszta kórterem, ám az öröm nem sokáig tartott, mert másnap ismét a kaszárnyában találta magát.”

Csak több heti fogság után sikerült feleségének kieszközölni a partizánkapitánynál, akinek a város nemzeti ajándékba adta a Tichy-villát, hogy a férje portrén megörökíti a családját, ha kikéri Tichy Kálmánt a börtönből. A kapitány pedig, lévén műpártoló, engedett a kérésnek, s másnap már otthonában festhetett Tichy Kálmán. A partizánkapitánytól megkapta az írást, hogy a népbírószági tárgyalásig otthon fogoly. A városban megjelentek a plagátok, hogy a főbűnösökre 30 év vagy halál vár.

A Népbírószágon az ítélet így hangzott: Tichy Kálmán bűnös, büntetése 5 év polgárjogvesztés. Egy újabb feljelentés, újabb népbírószági tárgyalás. A harmadik feljelentés után már lelkiekben teljesen összetört. Felesége kérésére, felejtve a megpróbáltatást, újra ecsethez nyúlt. Jöttek is a vevők még Liptóból is, akik Palesztinába vándoroltak és innen vitték az emlékeket. A lakosságcsere-egyezmény keretében azonban Tichy Kálmáné is rákerültek a kitelepítési listára. 1948. november 28-án érzékeny búcsút vettek a rozsnóiaktól és elindultak az új haza felé.

December 2-án érkeztek meg Budapestre, a Déli pályaudvarra, ahová pesti ismerőseik és sógornőjük elébük mentek. A kivagonírozás keserves volt, de túljutottak rajta. Kilenc hónapig felesége hugánál laktak, a dolgaik pedig szanaszét, rokonoknál, ismerősöknél. Hosszú idő után végre lakáshoz jutottak, de pénzük már nem volt. A hurcolkodásra szánt pénzüket a Bethlen Gábor papírkereskedésnél hagyták, s mire Tichy Kálmán elment a pénzért, a redőnyöket lehúzva találta, s a kirakaton felirat: államosítva. Ószereseket hívtak fel, ládákat és egyebeket adtak el, hogy fizetni tudjanak. Tichy Kálmán nagy könyvtárát is el kellett adni potom áron, de boldogok voltak, hogy van otthonuk. Minden szoba centiméterre azonos volt a rozsnóiával és volt két balkonjuk is.

A kezdet nem volt könnyű, az igazolás is nehéz volt, mert hisz Tichy Kálmán börtönviselt emberként volt vezetve. De aztán sikerült némileg igazolni magát, így fokozatosan révbe jutott a pesti életük is. Később a rézkarcai váltak keresetté, mert főképp pest-budai témákkal foglalkozott. Egy jóbarát kiállításokra is küldte a képeit. 1967. december 15–16-án New Yorkban az *Artists From Three Continents* kiállításán a *Parlament* c. rézkarca és a *Bűbájos budai kecskeól* c. képe szerepelt. Nagy szerencse volt, hogy a nagy rézkarcolóprést nem adta el, mert, mint mondta, később ez lett a bankóprése.

1956 nyarán Rozsnyó város elnökétől meghívást kapott Tichy Kálmán, hogy restaurálja **Paczka Ferenc** *Attila halála* c. képét, mert a bevonuló katonák több helyen bajonettel átdőfték. 1960-ig minden nyáron *Rozsnyó-fürdőn* nyaraltak, a magukkal hozott képekből bőven telt mindenre. Ámde egy szép napon megjelentek a csendőrök, hogy azonnali hatállyal ki vannak utasítva Rozsnyóról. Az okot csak jóval később tudták meg. Ezek után felesége szülővárosának gyönyörű gyógyfürdőjébe, Bártfafürdőre jártak nyaralni, ahol is a víz jót tett Tichy Kálmán veséjének.

Amikor **Csiha Kálmán**, a nagy biblia-tudós megalapította a *Bibliamúzeumot* Debrecenben, megkérte Tichy Kálmánt, hogy fizetség fejében fesse meg az egyes bibliai jeleneteket és tárlókat. Így 70 képet festett a múzeum részére, Isten iránti hálából, hogy a nehéz időkben megsegítette. Ezt követően visszavonult életet élt. Az otthonuk békéje volt a fő vágyuk. Felvette a régi kedves felvidéki barátaival a kapcsolatot, úgymint **Szombathy Viktor** íróval, **Mohi Rezső** bányagazgatóval, valamint **Regitkó Bélával**, barátjával a besztercebányai katonaévekből.

1968-ban hanyatlani kezdett az egészsége. Szeptember 27-én agyérgörcsöt kapott, amihez veseprobléma és fehérvérűség társult. Erre a világon nincs orvosság. 1968 október 23-án örökre megtért Atyjához. Rozsnyón, az evangélikus templomban volt a búcsúztatása. A szép régi templom megtelt a környék magyarjaival és a Reformáció ünnepén, a születésnapján, a drága testvérbátyja, Tichy Gyula sírjába lett elhelyezve, ott alussza Ő is művészalmát.

Tisztelt jelenlévők!

A Szentírás Ótestamentumi részében Mózes 3. könyvében olvashatjuk: „*Örömmünnep legyen az ötvenedik esztendő*”. Nos, Tichy Kálmán halálának éppen ötvenedik éve van az idén. Ünnepelejük hát meg ezt az évfordulót kellő tisztelettel, alázattal és odaadással. Azt hiszem, ennél méltóságtejjesebben nem is lehet megemlékezni Tichy Kálmánról, akinek a neve még életében fogalomává vált, mint ahogy a még itt élő ismerői és rajongói, a Rozsnyón működő szervezetek, intézmények és polgári társulások, s nem utolsó sorban maga a Város ezt elhatározta erre az évre. A bibliai idézet így folytatódik: „*Szenteljétek meg az ötvenedik esztendőt, és hirdessetek felszabadulást az ország minden lakosának. Legyen az nektek örömmünnep: hadd jusson hozzá mindenki a birtokához, és hadd térjen vissza mindenki a nemzetségéhez*”. Én azt hiszem, hogy a Tichy Kálmánnak a város által odaítélt díszpolgári címmel, az előadás-sorozattal, s nem utolsó sorban a leendő emléktábla-avatással, kiállításával és konferenciával némileg visszaadjuk a birtokát Tichy Kálmánnak, rámutatva, hogy Rozsnyón méltán van helye, kiköszörülve azt a csorbát is, mely a nevére esett a hatalmi rendeletekkel. Okulva az Ő példáján is, tartsuk szem előtt a mondást, hogy szeresd felebarátodat mint önmagadat.

Adja Isten, hogy így legyen!

Ezzel előadásom végéhez értem. Megköszönöm szives figyelmüket, azt, hogy meghallgattak.